

Differentiëren in de klas

De taxonomie van Bloom

Een mooi hulpmiddel is de taxonomie van Bloom. De 'hogere' denkvaardigheden – analyseren, evalueren en creëren – zijn vaak aan te spreken met een kleine variatie in de opdracht.* Het model omvat verschillende denkniveaus, die elkaar opvolgen in complexiteit.

Cora gaat tijdens haar trainingen met de cursisten aan de slag met ontwikkelingsmaterialen die op alle scholen te vinden zijn, zoals kralenplanken, puzzels, memory, telspellen en ringen en stokjes. 'De meeste traditionele ontwikkelingsmaterialen richten zich op de drie lagere-ordedenkniveaus: onthouden,

begrijpen en toepassen. Door kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong ook aan te spreken op de hogere-ordedenkniveaus (analyseren, evalueren en creëren), gebruik je de bestaande ontwikkelingsmaterialen op een uitdagende manier!'

Thematisch werken

Een andere tip voor in de klas is het inplannen van interessante thema's. De interesses van kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong liggen vaak wat verder van huis dan de gebruikelijke thema's zoals lente, vakantie, ziek zijn en de boerderij. Kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong worden

enthousiast van thema's als Egypte, vulkanen, dinosauriërs of de ruimte. Door een paar keer per jaar een dergelijk thema in te plannen, doe je deze kinderen een groot plezier en vallen kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong eerder op. Cora vertelt over een kleuter in haar groep: 'We werkten met het thema "de ruimte". Tijdens een introductie in de klas vertelde een gastspreker dat Jupiter wel vier manen heeft. Een vierjarige kleuter stak zijn vinger op en zei: "En ik weet hoe ze heten: Io, Europa, Callisto en Ganymedes!" Hoewel ik inmiddels wel wat ben gewend, viel mijn mond hiervan open!'

* De taxonomie van Bloom werd in 1956 gepubliceerd door de Amerikaanse onderwijspsycholoog Benjamin Bloom. Zie ook het artikel op pagina 2 van Lisanne van Nijnatten.

vakliteratuur worden vaak lijstjes opgenomen met kenmerken van hoogbegaafde kinderen (zie kader).

Volgens Cora bieden deze lijsten met kenmerken niet altijd houvast in de praktijk van de kleutergroep. 'De kenmerken zijn vaak positief geformuleerd, terwijl je in de praktijk juist vaak de negatieve tegenhangers ziet. Je ziet bijvoorbeeld niet een kleuter met doorzettingsvermogen, maar juist een kind dat niet tot werken komt en snel afhaakt bij moeilijke taken.' Hoe moet je dan wel naar deze kleuters kijken? Cora vertelt: 'Inmiddels heb ik drie à vier jaar gewerkt met een voltijdsgroep hoogbegaafde jonge kinderen. Bij velen van de kinderen die ik in deze groep heb begeleid, springt de voorsprong niet direct in het oog. Het herkennen van kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong is een kwestie van goed kijken en luisteren, ervaring opdoen en feeling ontwikkelen. In de loop van de tijd zijn mij in de praktijksituatie verschillende dingen opgevallen die ik bij meerdere kinderen in deze

Novilo

De trainingen van Novilo kenmerken zich door een praktische en praktijkgerichte aanpak. Met kennis en theorie én op basis van *best practices* kunnen de leerkrachten het geleerde direct in de klas toepassen. Meer informatie? Kijk eens op www.novilo.nl of volg Novilo op Facebook en YouTube.

hoogbegaafdengroep terugzie. Die aanvullingen geef ik mee in de trainingen, zodat de kenmerken uit de lijstjes handen en voeten krijgen.'

Buiten de lijstjes: hoe herken je een slimme kleuter?

'Anders' denken

Kinderen die creatief denken, grote denksprongen maken en verbanden leggen zijn opvallend. Talent voor filosofie en gevoel voor humor horen daarbij. Cora: 'Dat is zo karakteristiek: op die punten valt het verschil met andere kinderen eigenlijk het meest op.' Tijdens de trainingen geeft ze leerkrachten tips en voorbeelden van werkvormen die deze manier van denken aanspreken. 'Als je ziet welke kinderen hierin veel plezier en creativiteit tonen, kan dat ook helpen bij het signaleren van een ontwikkelingsvoorsprong.'

'Juf, zal ik de potloden alvast uitdelen?'

De kleuter die zich gedraagt als je persoonlijke assistent. Hij komt het je vertellen als er iemand aan de deur is, herinnert je eraan de schoolmelk te pakken, geeft het door als iemand zich niet aan de regels houdt en zorgt ervoor dat geen enkele taak vergeten wordt. Deze kleuter is graag in je buurt en helpt je waar hij maar kan. Het lijkt soms wel of hij eerder dan de leerkracht ziet wat er moet gebeuren in de klas. Dit kan bij de leerkracht irritatie opwekken; je betrapt jezelf op gedachten of uitspraken als 'Nu even niet,' en 'Dat regelt de juf zelf wel!' Toch zijn dit kinderen om eens extra te observeren. Kinderen die de omgeving goed in

zich opnemen, zien wat er moet gebeuren en zich ook nog in de leerkracht verplaatsen. Heb je zo'n 'PA' in je groep? Kijk dan eens of er nog andere signalen zijn die kunnen wijzen op een ontwikkelingsvoorsprong!

Begeleiding van slimme kleuters

Cora Hansen legt tijdens de trainingen de nadruk op wat er in de klas, tijdens de gewone schoolweek, haalbaar is. 'Ik weet dat je als leerkracht je aandacht over dertig kleuters moet verdelen. Daar heb ik goed zicht op, omdat ik zelf al twintig jaar voor de klas sta. Het werkt het best om extra uitdaging in de reguliere lessen te verweven. Een halfuurtje iets apart doen voor een paar kinderen loopt vaak mis: een jongste kleuter plast in zijn broek of het is vakantie. Voor je het weet gaat het drie weken niet door. Ik geef praktische tips en leg uit hoe je met eenvoudige aanpassingen al een heel eind kunt differentiëren.' (Zie het kader voor meer adviezen over differentiëren in de klas.)

Instructievrij?

Soms vragen leerkrachten Cora of ze instructievrije activiteiten kunnen aanbieden aan hoogbegaafde jonge kinderen. Instructievrij wordt het echter nooit. Net als alle kinderen hebben ook de kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong het nodig om in de 'zone van naaste ontwikkeling' te werken. Anders ontwikkelen zij zich niet! Cora: 'Dat is de crux: elk kind gaat naar school om iets te leren. Kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong hebben de meeste kennis die ze in groep een en twee aangeboden krijgen, vaak al op zak. Dan zou een kind dus twee jaar lang niets leren... Een leerkracht moet ervoor zorgen dat zij actief hun hersenen gaan gebruiken, tegen grenzen aan lopen en leren omgaan met frustraties. Doe je dat niet, dan gaat het vroeg of laat mis.'

Versnellen of nog niet?

Het is een prangende vraag die veel leerkrachten stellen tijdens de trainingen: is het verstandig een kleuter met een grote ontwikkelingsvoorsprong eerder naar groep drie te laten doorstromen? Cora geeft aan dat het vooral belangrijk is te kijken vanuit de twee vragen die Novilo altijd stelt: komt de kleuter goed tot zijn recht, én zit hij goed in zijn vel? In veel gevallen verdient het de voorkeur om de kleuter te begeleiden met een passend leerstofaanbod en coachende benadering in de eigen groep.

Soms zijn andere oplossingen echter nodig. Het gaat dan vooral om een *sociale* noodzaak. Wanneer je als leerkracht ziet dat alle kleuters met wie de slimme kleuter aansluiting heeft, doorgaan naar groep 3, kun je voorzien dat dit kind komend schooljaar niet meer in de groep past. In een dergelijke situatie kun je nagaan of deze kleuter voldoet aan de voorwaarden om mee te gaan naar groep 3: een grote ontwikkelingsvoorsprong van een jaar of meer, in ruime mate voldoen aan de

Cora Hansen werkt ruim twintig jaar in het onderwijs en combineert sinds 2006 het lesgeven op de basisschool met het trainen en coachen van leerkrachten. Op basisschool Het Vianova geeft zij les op de afdeling voor hoogbegaafde kinderen. Haar jarenlange ervaring met kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong geeft zij door in trainingen, kenniscolleges en specialisatiemodules van Novilo.

Extra materiaal

Ook aan de slag met het thema 'de ruimte'? Prachtige lessen vind je op http://www.esa.int/Education/Reis_door_de_ruimte_in_80_lessen. (Kijk ook eens bij groep 3 en 4.)

Een aanvulling bij Bloom: maak gebruik van de kralenplank. Laat kleuters tweehandig kralen leggen, en zo een mooie compositie maken. Is de compositie symmetrisch geworden? (creëren, analyseren, evalueren). Of laat hen zelf een kralenplank ontwerpen (creëren). Op deze site vind je hiervoor een goed template: <http://www.kralenplankjes.nl/leeg-voorbeeld-kralenplank.html> Kijk ook eens op www.cheetahboek.nl onder 'Leerkrachten' voor leuke lesideeën.

instroomisen van groep 3, een goede werkhouding. Daarnaast vertoont het kind geen risicofactoren zoals faalangst of een onderliggende ontwikkelingsstoornis. Wil je hier meer over weten, raadpleeg dan eens het boek TIBtools: Aan de slag met slimme kleuters van Eleonora van Gerven. En kijk ook eens naar de uitgebreide uitleg van Tijl Koenderink over versnellen.**

Tot slot: neem kleuters serieus!

Op de vraag wat slimme kleuters nu het meest nodig hebben, antwoordt Cora: 'Met stip op één staat dat je ze serieus neemt. Als je wilt dat deze kleuters tot ontwikkeling komen, moeten ze gezien worden. Neem het kind serieus en ga écht in gesprek. Laat zien en horen dat je ze begrijpt: dat maakt een wereld van verschil!' ■

** Tijl Koenderink legt op YouTube uit wat de visie van Novilo is op versnellen: <https://www.youtube.com/watch?v=JZHk3AjrJAM> (filmpje van 30 april 2015)